

primus fecisse creditur Paulus II. An. 1464. ad Pontificatum assumptus, ad Indulgentias concedendas promptissimus: quam sitam liberalitatem postliminio moderatus est in Extrav. 3. eodem Tit. inter com. Notat vero Espenius, usque ad Nicolaum V. inclusive nondum Literis Jubilæi insertam fuisse hodiernam clausulam, qua omnibus Confessariis sit facultas absolvendi à casibus reservatis, & commutandi vota. Id quod constat ex talibus Literis Cardinali Cusano ab hoc Pontifice datis, & relatis in cit. Chron. Belg. p. 380. Quia usque ad Sixtum V. qui sedit ad finem Sæculi XVI. notas non fuisse alias causas indicendi Jubilæum, nisi recurrentem annum eidem præfixum. Sixtus ergo V. primus est, qui à sua inauguratione pro felice regimine indixit Jubilæum per Bullam, quæ extat Tomo II. B. R. pag. 490. ubi Angelus Cherubinus monet: *Similem indictionem omnes fere*

Pontifices promulgare solent; eas tamen præteriti, hac duntaxat pro exemplo re-tenta, & alia addita Pauli V. Quibus haud obscure innuit, hanc indictionem à Sixto V. primum factam, à sequentibus Pontificibus in exemplum sumptam esse. Qui subsequentes Pontifices etiam Indulgentias Jubilæi promulgarunt, v. g. instante & urgente bello Turcico, &c. & merito; quia experientia constat, tempore Jubilæi non solum plurimos in-venteratos, ac tantum non desperatos peccatores ad veram penitentiam, frugemque redire; sed Christianos universim hac œconomica pietate ad meliora excitari: quæ omnia, ut alia commoda taceam, aptissima sunt ad placandam Divinam Majestatem, easque gratias obtinendas, quarum consequendam gratiam non tantum Jubilæa ordinaria, sed etiam extraordinaria à Romanis Pontificibus indici solent.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis.

I. **I**n hoc Titulo Canonistæ non solum agunt de Excommunicatione, quæ est una species Censurarum Ecclesiasticarum, sed etiam de Interdicto & Suspensione, quæ reliquias efficiunt: insuper de Depositione, ac Degradatione, quæ pœnarum nomine nunc veniunt, ac de Irregularitate, quæ purum impedimentum Ecclesiasticum constituit. Nos de singulis ea, quæ ad historicam notitiam attinent, succincte dabimus, imprimis agendo de Pœnis Ecclesiasticis, ac de Censuris, earumque absoluteione in genere, eo quod magnam cum materia præcedentis Tituli connexionem habeant: deinde de Censuris, earumque absoluteione in specie, ac demum Titulum simul cum hoc libro concludemus notis, historicis de Ecclesiastica Irregularitate dandis.

§. I.

De Pœnis Ecclesiasticis, ac de Censuris in genere, nec non de Depositione, ac Degradatione in specie.

2. **E**cclēsia semper habuit auctoritatis Criminosis pro qualitate criminum, ac personarum.

Propositio ex dictis Titulo præcedenti, ubi egimus de Pœnitentia Publica, ac de Canonibus Librisque Pœnitentialibus, in apricum ponitur.

3. A primis tamen Ecclesiæ Sæculis usque ad Sæculum XII. circiter criminibus etiam judicialiter delatis, & juridice discussis hæ pœnæ non aliter imponebantur

tur, nisi in ordine ad Absolutionem Sacramentalem. Adeoque forum externum non erat distinctum à foro interno, nec alius huic, alius alteri iudex præferebatur in ordine ad illa discutienda, puniendâ, ac absolvendâ.

Utramque propositionis partem late probat Morinus libro 1. de administr. Sacer. Pœnit. c. 9. & 10. & constat ex dictis Tit. præced. §. de Ministro Pœnit. tum de pœnitentia publica, ubi vidimus, quod tam Episcopi, quam Sacerdos ille Pœnitentiarius criminosis ad suum tribunal delatos, ibique convictos pœnitentiæ publicæ in ordine ad *Sacramentalem Absolutionem* subjecerint, ac demum peractâ pœnitentia Sacramentaliter absolverint.

Et hinc durante illa disciplina non erat alius qui Excommunicationem, alius qui peccata solveret, ad quem *soluta Excommunicatione* Peccator esset remittendus; nec aliud Tribunal, in quo excommunicandus vel excommunicatus iudicabatur, aliud, in quo Pœnitens excommunicatione soluta absolvebatur à peccato. Ita ut fateatur Morinus L. cit. nihil hæcenus à se inventum, quod contrarium usque ad Sæculum XII. probet; non tamen inficias it, in ea pœnitentia criminum, præsertim publicorum, vindicta multa judicialia tantum & cæremonialia intervenisse, quæ indirecte & per accidens ad Sacramentum Pœnitentiæ referebantur; necessaria tamen fuerunt, cum pœnitentia publica tum institueretur non tantum ut satisficeret Deo, sed etiam Ecclesiæ.

4. Circa Sæculum XII. cum forum externum & judiciale separari cœpisset à foro interno & pœnitentia, illudque exerceri ad normam iudicii forensis & sæcularis, cœperunt quoque illa, quæ pridem ad *correctionem* duntaxat, & in pœnitentiam pro delictis ab Episcopis & Sacerdotibus fuerunt inijuncta, eisdem in foro judiciali ad modum *iudicii forensis* per modum pœnæ ad *vindictam publicam*

per sententiam imponi, & per Ministros publicos forensis iustitiæ infligi, seu executioni dari.

Hanc disciplinæ mutationem, & fori utriusque distinctionem, ac separationem Theologiæ Scholasticæ, cujus fundamenta tum jaciebantur, brevique omnes Scholæ pervadebant, adscribit Morinus. Credo ego, Jus Justinianæum ejusque subtilitates tum in Foro Canonico introductas eandem mutationem magnopere quoque promovisse; qua factum est, ut facratius forum, seu pœnitentiale inferioribus ac vilioribus Sacerdotibus, externum vero eminentioribus, hoc est, Episcoporum Vicariis conceditum fuerit, ne hi cum suis Episcopis negotiorum tam Ecclesiasticorum utriusque fori, quam Laicorum, quæ tum tractabant (ut vidimus lib. 2. §. 1. & 2.), mole obruerentur. Non diffitetur tamen Morinus circa Sæculum VII. duplex quoddam forum invaluisse, dum nimirum, ut supra vidimus, sub idem tempus inolevit disciplina, ut de peccatis publicis publice, de occultis pœnitentia occultata ageretur; sed cum in utroque foro criminibus non imponerentur pœnæ nisi in ordine ad *Sacramentalem Absolutionem*, hæc fora, seu potius hi fori non erant duplices in ordine ad punitionem delictorum, quemadmodum illi Sæculi XII. & hinc Episcopi delinquentes ac à Magistratibus civiliter punitos ad vindictam, denuo pœnitentiæ publicæ subiciebant ad eorumdem spiritualem sanationem: quam quidem Sæculo X. prætextu toleratæ jam punitionis civilis declinare volentes, à Concilio Romano An. 904. celebrato per dictam distinctionem refutati sunt.

5. Inter alias pœnas, quæ ab Ecclesiâ olim in correctionem, postea in vindictam publicam certis criminibus imponebantur, speciali nota digna sunt Depositio & Degradatio.

Depositio differt à simplicis suspensione, etiam illimitata, quod hæc Clericum ab

executione Officii & Beneficii suspendat *solum*, illa vero *absolute* deponat, atque Officio & Beneficio privet, titulumque auferat in tantum, ut sine nova collatione & titulo ad Officium vel Beneficium redire nequeat, & hinc de se est perpetua, adeoque nulla Censura: à Degradatione vero *solum* ex parte cause, solemnitatis, & effectus; degradatur enim Clericus ob sola crimina ultimo supplicio digna cum terribili solemnitate, ac Curia Sæculari traditur: quæ omnia non occurrunt in simplici depositione.

6. Olim Depositio ab Ordinibus erat omni crimini, etiam occulto, annexa.

Hæc propositio patebit legenti Canonum Pœnitentiales, quos Lib. 1. Tit. 2. retulimus, & infra agendo de Irregularitate magis discutietur.

7. Cum Ecclesia non habeat animadversionem gladii in Clericis enormium criminum reos, Cap. 10. de *Judiciis*, eos per Degradationem prius Sacerdotali & Clericali dignitate privat, atque ad Laicalem conditionem reducit, ac brachio Sæculari tradit.

Hanc œconomiam tempore Justiniani, hoc est, Sæculo VI. receptam fuisse manifestum est ex ejus Nov. 8. ubi in præfationis §. 2. declarans de criminibus Civilibus Clericorum competentes Judices cognoscere, addit hanc cautionem: *Illud palam est, si reum esse pronuntiaverit eum, qui convenit Præse Provincie, & pœna judicaverit dignum, prius hunc spoliari à Deo amabili Episcopo Sacerdotali dignitate, & ita sub legum feri manu.*

8. Tam depositio, quam degradatio Episcoporum, Presbyterorum, aliorumque Ministrorum Ecclesie solebat olim ad Synodum Episcoporum referri, atque in ea discuti, & decidi.

Hanc materiam abunde discussimus lib. 2. §. 4. & 5. quo Lectorem remittimus, ubi videbit, quemadmodum graviores cause Episcoporum & Clericorum, quæ primis Ecclesie Sæculis in Synodis

ceu in prima instantia tractari & decidi debebant, successu temporis respective ad Romanum Pontificem, ac Episcopos cum suis Vicariis Generalibus devolutæ fuerint. Hic *solum* observandum, quod, stante etiam hæc discipline mutatione, dispositio Canonis Concilii Carth. II. qui Episcopum reum in casu moralis impossibilitatis convocandi Synodum vult à 12. Episcopis, Presbyterum vero à 6. cum proprio Episcopo audiri, quantum ad ea Clericorum majorum delicta, quæ merentur depositionem actualem & solemnem, quam Degradationem appellamus, adhuc observari præcepta fuerit Sæculo XIV. sine ullo tamen ad Synodum respectu; ad hanc enim Sæculi III. sine factam dispositionem in præsentî casu aperte provocavit Bonifacius VIII. Cap. 2. de *Paris* in 6. Sed cum hæc 12. Episcoporum in degradatione Episcopi, sex in degradatione Presbyteri, & trium in degradatione Subdiaconi præsentia, quam post Bonifacium communis praxis comprobavit, & in Pontificali Romano sub Titulo de *Degradatione* expressa fuit, tum ob graves expensas necessario faciendas, tum ob raritatem Episcoporum, præsertim in Germania, difficultatibus maximis subinde involveretur, & hinc crimina horum Clericorum etiam gravissima sæpius pro meritis manerent impunita; apud Adrianum VI. exortis tumultibus Pseudo-Reformationis graviter conqueßi fuerunt Germaniæ Proceres art. 21. intercentum gravamina huic Pontifici exhibita: quam querelam deinde in ipso Concilio Tridentino renovarunt Episcopi Germaniæ: quibus moti Patres Tridentini Sess. 13. c. 4. de *Ref.* declararunt, quod in præsentî casu Episcopus per se adhibitis tot Abbatibus insultis: *Si in Civitate vel Diocesi reperiri, aut commode adesse possint, alioquin aliis Personis in Ecclesiastica Dignitate constitutis, quæ ætate graves, ac Juris scientia commendabiles existant, procedere possit.* Ex quo

infert

infert Van-Espen, mentem Tridentini esse, ut hæ Personæ non tantum *solemnitati*, verum etiam *discussioni* cause degradationis assistant, cum in iis Scientiam Juris requirant. Quam solemnitatem vide descriptam in Capitulo Bonifaciano citato, ac in Pontificali Romano: ex quibus colligitur, degradationem etiam usitatum fuisse respectu Clericorum primæ Tonfuræ & Minorum Ordinum, quamvis hæc à solo Episcopo sine aliorum assistentia peragi poterit.

9. Tam nomen Censuræ Ecclesiasticæ, quam ejus distinctio à cæteris pœnis & impedimentis Ecclesiasticis, arctique strictæ, præciseque, ac secundum formalitates logicas de illis loquendi & philosophandi, quemadmodum nunc sit, ut que ad initium Sæculi XIII. videtur fuisse penitus ignota, quamvis Censuræ ipsæ apud Veteres in usu fuerint.

Propositio 1. partem propugnat Morinus Lib. 6. de *Sacr. Pœnitentiæ* cap. 25. N. 12. ex eo, quod Sæculo XI. & XII. nihil horum reperitur in Burchardo & Ivone, vel in Hugone Victorino, quin neque apud Lombardum ac Gratianum, qui posterior Sæculo XII. in XIII. jam inclinante scripsit: *Unde enim*, inquit, *apud eos colligitur esse tres tantum Censuras, Degradationem & Depositionem eo nomine non esse censendas: Interdictum Censuram esse, non autem Cessationem à Divinis; Irregularitatem esse impedimentum Canonicum, non Censuram; Censuras ad forum externum pertinere, non ad internum, sive Sacramentum Pœnitentiæ?*

Secunda pars ex dicendis constat. Hic vero Canonistæ probe notent, quod cum posteriorum Pontificum Decretales, & has secuti recentiores Canonistæ & Theologi aliter de Censuris loquantur, quam Veteres per 12. fere Sæcula, nisi ad Veterum de Censuris loquelam attendatur, sæpius à Canonum & antiquorum sensu aberrabitur.

10. Distincta ergo trium Censurarum Excommunicationis, Interdicti, & Suspensionis mentio primo occurrit Sæculo XIII.

Illâ habetur in Cap. 20. de V. S. ubi querenti, quid per Censuram intelligi debeat, dum in Literis Apolicis infertur, ut per *Censuram procedatur*, respondit Innocentius III. qui adolescente eodem Sæculo sedit, quod per eam non *solum Interdicti, sed & Suspensionis, & Excommunicationis Sententiæ* valeat intelligi; ubi notat Gl. quod nomine *Censuræ Ecclesiasticæ Interdicti, Suspensionis, & Excommunicationis Sententiæ* intelligitur. Glossam secuti Canonistæ & Theologi nullam præter has tres Censuræ Ecclesiasticæ speciem agnoscent. Qui præterea quoque profitentur, definitionem Censuræ, prout est genus ad has tres species, easque complectitur, esse difficillimam, unde eam potius describere, quam rigorose definire ait Suarez de *Censuris* disp. 1. Sect. 1. dum eam vocat *pœnam spirituales & medicinales privatam usu aliorum spiritualium bonorum, per Ecclesiasticam Potestatem ita impositam, ut per eandem ordinariè absolvi possit.* Quæ definitio Veterum de Censuris phrasi ac disciplinæ nequaquam aptata est, sed potius accommodata iis, quæ post Glossas & Decretalium Interpretes Scholastici passim tradiderunt, & in Scholis recepta erant, ut fatetur ipse Suarez. Hoc omnium Canonistarum & Theologorum consensu receptum est hodie, potestatem ferendi Censuras dependere à Potestate Clavium. Cum vero, ut ex supra dictis constat, per XI. Sæcula forum externum non fuerit sejunctum à foro Pœnitentiæ, nec autoritas ferendi Censuras erat sejunctâ à potestate, quæ per Claves exercetur in Foro Pœnitentiæ; sicut autem iis Sæculis ignota fuit distinctio fori interni & externi, ita etiam illa, quæ hodie usitatissima est, distinctio Potestatis

Ordinis, quæ magis ad forum internum

Dddd 2 &c

& Potestatis Jurisdictionis, quæ magis ad forum externum & contentiosum referatur, ignota fuit. Postquam autem, inquit Van-Espen, distinctio fori interni & fori externi una cum distinctione potestatis *Ordinis & Jurisdictionis* invaluit, auctoritas ferendi Censuras ad forum externum & potestatem Jurisdictionis referri cepit, & à potestate, quæ per Claves exercetur in Foro Pœnitentiâli, & spectat ad Potestatem Ordinis, totaliter separari. Hinc communi Doctorum calculo hodie probatum est, neminem posse ferre Censuram virtute Clavium, nisi qui jurisdictionem habet pro foro externo: nec sufficere, quod habeat usum Clavium pro Foro Pœnitentiâli absolvendi & retinendi peccata. Ex quo inferunt Episcopum confirmatum, & necdum ordinatum posse ferre Censuram; è contra Episcopum ordinatum, non tamen habentem Episcopatum eas ferre non posse. Item Clericum primæ tonsuræ jurisdictione præditum Censuras ferre itidem posse, &c. de quibus videatur Van-Espen P. tertia Titulo 11. c. 2.

§. II.

De Censuris in specie.

11. **I**nter Censuras Ecclesiasticas gravissima & antiquissima est Excommunicatio.

Hujus variz sunt species, quarum quædam antiquis notæ & multum usitatæ, hodie vix noscuntur, & minus usitatæ sunt; quædam vero posterioribus sæculis usitatissimæ & novissimæ, prioribus aut omnino, aut pene ignotæ erant. Priorum proin notitia Juris Sacrosancti Candidatis necessaria omnino, ne toto, ut ajunt, ostio à vero Antiquorum Canonum Patrumque sensu in hac materia aberrent.

12. Species itaque Excommunicationis una erat apud Veteres eaque usitatiss-

simâ, diversa tamen longe ab Excommunicatione à Canonistis ac Theologis hodiernis definita solita, qua Communione interdicebatur Episcopo non accedenti ad Synodum Provinciale.

Hujus meminit Synodus Carth. V. quæ Can. 10. jubet *similem Episcopum Ecclesie suæ communionem esse contentum*. Synodus Arelat. quæ Canone 19. talem *alium facit à fratrum communis*. Denique Synodus Tarraconensis, quæ Canone 6. eundem *usque ad futurum Concilium cunctorum Episcoporum caritatis communionem privat*; addens, *sicut statuta Patrum sanxerunt*. Ex his porro patet, hanc Excommunicationem fuisse latam per modum pœnæ, non Censuræ in sensu moderno, cum lata fuerit in eum, qui Concilio Provinciali pro illo anno non interfuit, adeoque minime in contumacem, cum finito Concilio eidem amplius interesse non potuerit. Secundo, hac Excommunicatione dictum Episcopum non fuisse privatum communibus *totius* Ecclesie suffragiis, participatione Sacramentorum, &c. cum gravissus fuerit suffragiis suæ Ecclesie, atque in ea Sacramenta participare potuerit, &c.

13. Alia species Excommunicationis, quæ nec proprie Censura erat, neque à Potestate Clavium dependebat, illa fuit apud Veteres frequens quoque, qua Ecclesie particulares cum suis Episcopis ab aliis Ecclesiis particularibus, illarumque Episcopis se separabant.

Hanc non fuisse in moderno rigore proprie dictam Excommunicationem ex eo patet, quod una Ecclesia particularis, vel similis Episcopus in alterum Episcopum vel Ecclesiam particularem non poleret Clavium Potestate, sive jurisdictione: nuda ergo Communionis denegatio sive abstractio erat hæc Excommunicatio, quam una Ecclesia alteri sibi nequaquam subiecta facere poterat, & sæpe faciebat exorientibus Hæresibus, atque Schismatibus, de quibus late hoc Libro Titulo

Titulo VII. Communiones autem Ecclesiarum primis sæculis innotescebant primo ex Literis Communionis, quas Episcopi & Ecclesie sibi mutuo mittebant, quas S. Augustinus, Optatus Milevit. alique Patres *formatas* vocant, easque Orbis Patriarchæ post sui inaugurationem ad Romanos Pontifices alioque Collegas etiam mittebant, in quibus consensum in Fide, Communionemque in Sacris cum iis, ad quos eas mittebant, significabant. Secundo ex Fidelium ultro citroque ex una ad aliam Ecclesiam commearum in Communionem receptione, modo Episcopi sui commendatitias literas adferrent, de quibus loquitur Canon 33. Apost. & alii. Dum ergo Ecclesia aut ejus Episcopus in alterius Ecclesie vel ejus Episcopi doctrina vel disciplina perversum quid arbitretur, negabat aut etiam rejiciebat Literas Communionis hujus Episcopi vel Ecclesie, aut à Communionem repellebat Fideles illius Ecclesie, tamen literis commendatitiis ab Episcopo suo instructi venient. Quo jure & olim & de facto gaudet etiam quilibet particularis Christianus juxta illud Apostoli 2. ad Thessal. 3. *Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini Jesu-Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis*. Quod S. Pauli effatum quomodo harmonizet cum modernorum Pseudo-Politicorum principio: *Religionem nullam debere habere influxum in commercium humanum, omnesque Religiones indifferenter debere tolerari*, nescio. Fortassis illi quærant hic manentem Civitatem, & hinc Religione utuntur tanquam medio ad ejus felicitatem consequendam. Paulus autem, qui hoc loco ad Christum provocat, aliam, quæ in Coelis est, prætolatur, ad quam cum *vera fides sit unica via*, hujus conservationem putat esse negotium negotiorum in hoc sæculo, cui nullum temporale sit æquiparandum.

14. Præterea, apud Veteres omnes quatuor gradus pœnitentiæ sub nomine Excommunicationis veniebant.

Hos gradus latius supra explicavimus, in iis vero exercitati quodammodo excommunicantur; qui enim in *fletu* erant, non intromittebantur cum Fidelibus, ne quidem in Narthecem Ecclesie, in *die Dalle*. Audientes vero non admittebantur ad Communionem Populi in Missa Fidelium, sed in Nartheco Scripturam audientes, postea cum Catechumenis ejiciebantur. Similiter *Subtrati* in porta quidem Ecclesie subsistebant, sed quoque cum Catechumenis ejiciebantur. Soli denique *Consistentes* Missæ Fidelium in Ecclesia interesse poterant, sed à Communionem Eucharistiæ & participationem Sacramentorum, ut alii omnes, excludebantur. Cui participandæ cum post plenam satisfactionem & Absolutionem Sacramentalem admitterentur, dicebantur *Communioni restituti, & pacem* cum Fidelibus accipere, ut supra non semel vidimus. Erant ergo suo modo excommunicati, sed non in rigore, cum Ecclesia vel maxime cum illis communicaret in precibus.

15. Præter hanc Excommunicationem, quam Patres vocabant *Medicinalem*, notissima & usitatissima fuit pœnitentiæ nostra proprie dicta Excommunicatio major, quam illi *mortalem*, seu anathema appellabant.

Utriusque Excommunicationis sub hoc nomine sæpius meminit S. August. ac signanter lib. 50. *Homiliarum* Homil. ult. & in lib. post collationem contra Donatistas. Hac sæpe fulminarunt Patres Hæreticos, eorumque abscel. & Schismaticos, ac alios incorrigibiles, &c. ut patebit legenti Concilia priorum sæculorum: & ita excommunicati tanquam Ethnici & Publicani rescindebantur, & ut tales quodammodo reputabantur: unde nec eorum in publicis precibus aut suffragiis ratio habebatur, saltem *tanquam mem-*

brorum Ecclesie; & si in ea Excommunicatione discederent, oblationes ipsorum rejicerentur in signum, quod Ecclesia eos nec post mortem tanquam sui corporis membra agnoscere vellet.

16. Est & alia adhuc Excommunicationis species, quæ antiquis penitus ignota erat, hodie vero notissima, vix tamen in usu, quæ vocatur *Excommunicatio minor*, incurriturque per communicationem cum excommunicato extra crimen, ac privat solummodo participatione passiva Sacramentorum.

Hanc Excommunicationem Antiquis ignotam fuisse probat Lupus Tom. 1. *Scholar. in Canones* pag. 491. quod tum quivis excommunicato, seu anathematizato communicans incurrebat idem penitus Excommunicationis vinculum, quomodo nunc communicans in crimine. Illam vero Sæc. XIII. non esse antiquiorem plausibiliter conjicit Espenius ex eo, quod alibi in Jure Canonico non reperitur expressa, quam in Cap. fin. de *Clerico Excom. Ministr.* & cap. penult. de *Sentent. Excom.* ut innuit Gl. utriusque autem Capituli Auctor inscribitur Gregorius IX. qui hoc Sæculo sedit. Hanc vero Excommunicationem Sæculo XIII. forsitan inductam, à multis annis prope obsoletam esse, notavit Morinus lib. 6. c. 35. N. 13. Quamvis vero recte dicatur, quatuor gradus penitentiae publicæ mox relatos vere fuisse Excommunicationes minores, eo quod in iis constitui non solum participatione passiva Sacramentorum, verum etiam variis precibus Fidelium & cum Fidelibus privarentur; nequaquam tamen erant Excommunicatio minor Jure Decretalium descripta; tum quod non incurrentur ob participationem cum excommunicatis extra crimen; tum quod inferrentur solum per modum pœnæ. Harum medicinalium seu Pœnitentialium Excommunicationum, uti & aliarum latissima differentia à moderna & veteri Excommunicatione majori ex-

penfa, ac reflexione facta, quod veteres tum Patres, tum Canones sæpissime eas nomine *Excommunicationis* absolute appellent, facile quis intelliget, quantum roboris habeat commune Theologorum & Canonistarum axioma: *Excommunicatio simpliciter posita intelligenda est de Excommunicatione majori*; quamvis enim non negemus illud pro nova disciplina communiter valere, qui autem id ipsum omnibus Veterum Sententiis Canonibusque applicare voluerit, sæpe toto Cælo ab eorum sensu aberrabit. Ex quo iterum patet, quanti momenti in Theologia & Jure Canonico sit historica tractatio. Jam de nuda Excommunicatione majori.

17. Effectus præcipui Excommunicationis majoris, sunt: 1. separatio à tota Ecclesia. 2. privatio omnium eorum, quod tanquam Ecclesie membro competit; & hinc 3. exclusio à Divinis Officiis. 4. à precibus Fidelium & omnium spiritualium chrismatum Communionem, ex ipsa Christi institutione, & Apostolorum doctrina promanant.

Christus enim illum, qui Ecclesiam non audierit, voluit esse sicut Ethnicum & Publicanum, Ethnicum vero omnibus enumeratis privati sunt. Et Apostolus Joannes ep. 2. *Si quis venerit ad vos & hanc doctrinam non adfert, nolite eum recipere in domum, nec Ave ei dixeritis; qui enim dicit ei Ave, communicat ejus operibus malignis.* Et hinc Excommunicatos à publicis precibus, Divinisque Officiis arect Apostolorum Canon 10. & aji tum Veteres, tum Recentiores plurimi, unde jam pridem moris fuit nomina Excommunicatorum è dyptichis Ecclesiarum eradere, eo quod habere nomen in dyptichis idem foret ac esse Ecclesie Communionem junctum. De quibus vide dicta Lib. 3. Tit. 30. N. 28. Et hinc tales antiquitus multo magis à functionibus Ecclesiasticis, atque à consecratione Beneficiorum similibus, utpote quæ non nisi

ex-

excellentiorebus Ecclesie membris competunt, olim arcebantur, ut bene advertit Van-Espen, qui & subdit: Hinc multis Sæculis ignota fuit quæstio hodie à Scholasticis agitata, num Excommunicatus ipso jure & facto excidat suo Beneficio? & similes quæstiones.

18. Quamvis vero Christus citato loco Fidelibus cum Excommunicatis præter Communionem in Sacris *Civilem* non interdixerit; Apostoli tamen ad præcavendum omni meliori modo Fidelibus à contagione horum hominum eandem interdixerunt non quidem præcepto Divino, seu divinitus inspirato, sed pure Ecclesiastico.

Prima pars patet, quod Christus nos vitare voluerit Excommunicatos tanquam Ethnicos; certum autem est, cum suis Fidelibus Communionem *Civilem* cum Ethnicis nequaquam interdixisset, alioquin, ut bene advertit S. Paulus, debuissent de hoc mundo exisse, qui etiam ibi Communionem *Civilem* cum solo fratre excommunicato vetat, *Cum hujusmodi nec cibum sumere.*

Secunda pars patet tum ex loco Joannis N. 16. tum ex Pauli hoc N. relatis.

Tertiam vero, præter Catholicos DD. ipsa praxis Ecclesie innox referenda in apicum deducit.

19. Circa œconomiam de vitando Excommunicato tam à Christo, quam ab Apostolis præscriptam, varia variis temporibus in Ecclesia fuit disciplina.

Apostolos enim Fratres tam in moribus, quam in fide perverse ambulantes Communionem tam Sacrorum, quam Civili vitandos præcepisse constat, tum ex verbis Pauli N. præcedenti, tum ex verbis Joannis N. 17. relatis; sed tam hæc, quam ipsa verba Christi præcipere videntur, ut talis vitetur eo ipso, quod talia agat, etiam si ab Ecclesia necdam fuerit excommunicatus Excommunicatione majori, seu anathematizatus, quod

fuit Fidelibus, tam in cœtum congregatis, quam singularibus dare facultatem similes excommunicandi ea Excommunicationis specie, de qua egimus supra N. 13. & aperte elucet tum ex relatis autoritatibus, tum ex facto Joannis erga Cerinthum, & S. Polycarpi erga Marcionem, de quibus hoc lib. tit. 7. N. 14. & N. 15. videturque fuisse communis praxis primitivæ Ecclesie, utpote Legem Christi & Apostolorum cordi habentis, id quod etiam testatur ipsa species Excommunicationis cit. N. 13. relata. Cum vero idem Apostolus 1. ad Corinth. 5. homines ejusmodi jubeat ab Ecclesia congregata tradi Sathane, hoc est, conciliariter Excommunicari, certum est, quod Christiani post eum solemnem actum, similem aut incestuosum, aut idololatram, hoc est, in moribus, vel fide enormiter errantem, ac propterea solemniter excommunicatum; multo magis tam Communionem Sacrorum quam Civili vitaverint, quin ad robur Divinis Apostolicisque præceptis debitum conciliandum ita communicantes fuisse eandem Excommunicationem innodatos, ex Lupo vidimus N. 16. qui rigor ipso teste circa 9. & 10. Sæculum ita fuit extensus, ut propterea editis decretis quantum ad *Civilem* Communionem, remitti debuerit à Romanis Pontificibus; relatis namque Litteris Innocentii III. ad Cruce signatos recte insert: *Et hinc licet Catholicos Gallie, Anglie, Germanie, ac Belgii incolis cum habitantibus isthæ Hæreticis posse libere in Civilibus tractare.* Quæ vitatio tandem Sæculo XV. ob urgentes causas etiam quoad Communionem in Sacris restricta fuit ad solos Excommunicatos, *expresse & specialiter à Judice publicatos & denunciatos*, exceptis notoriis percussoribus Clericorum, quemadmodum habetur in Extrav. Martini V. *Ad evitanda*: quæ equidem non habetur in Concilio Constantiensi, vel alibi, præterquam apud S. Antoninum,

sub

sub ejus tamen nomine hodie communiter est recepta. Ex hac ergo Ecclesie praxi optime deducitur, præceptum Apolliticum de vitandis Excommunicatis quantum ad Civile commercium esse pure Ecclesiasticum, & pro Ecclesie necessitatibus variabile; nec Christum ita versasse Communionem cum iisdem in Sacris, ut illa ex necessitate, & ad majora mala vitanda tolerari non possit.

20. Cum Excommunicatio major, spectata sublimitate bonorum, quibus Excommunicatum privat, sit pœna gravissima, morti temporali à Patribus comparata, imo prælata, ea non est ferenda sine gravi causa.

Hoc primo docuit Apostolus, dum priusquam incestuosum Corinthium Sathanæ traderet, criminis atrocitatem exaggerat, dicens: *Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentes.* Secundo id implicite sentiunt Patres, dum Excommunicationem pœnam gravissimam nominant, & cum aliis aperte edicit Synodus Arvern. apud Grat. 11. q. 3. c. 42. *Nullus Sacerdotum quemquam recte fidei hominem pro parvis & levibus causis à Communionem suspendat.* His consentit Concilium Trid. Sess. 25. c. 3. & communis sensus Doctorum. Cum ergo quædam antiqua Concilia legatur quosdam excommunicasse ob levia peccata, de Excommunicatione larga, seu medicinali intelligenda sunt, quæ etiam imponi solebat peccatis occultis per pœnitentiam publicam, ut supra vidimus. Nemo autem legitur illis sæculis ob peccatum occultum, seu soli Confessario notum fuisse Excommunicatione mortali percussus. Quin id aperte vetat Synodus 7. Carth. c. 6.

21. Ex eadem causa Excommunicatio major non est infligenda ob peccatum etiam grave, nisi adjunctam habeat etiam inobedientiam, seu, ut nunc loquimur, non est ferenda nisi in contumaces.

Hanc fuisse Veterum omnium persuasione, quam novissime fovit Concilium Trid. patet primo, quod Patres antiqui & Concilia triana monitionem præmitti voluerint Sententiæ Excommunicationis. Sic Synodus œcumenica Ephesina ter monuit Nestorium, Chalcedonenis Dioscorum, & antequam in ipsos Excommunicationis sententia lata fuisset. Patres autem hanc disciplinam non quasi novam faciunt, sed à Patribus acceptam supponunt: qui eam non aliunde, quam ex ipsa declaratione Christi Matth. 18. hauserunt, ubi tum primum vult fratrem perverse ambulantem ab unione rescindi, si Ecclesiam non audierit. Unde Concilium Rothomagense statuit, ut *decimas solvere nolentes secundum Domini nostri præceptum admonentur semel & secundo & tertio, qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriantur.* Hinc nec Jure novo seu Decretalium ab hac disciplina recessum est, ut patet ex Cap. 9. de Sent. Excom. quod cum nihilominus in præsentem casu permittat unam monitionem pro tribus valere, & hac potestate Judices non sat circumspicte uterentur, quin non raro sine omni monitione, & levi etiam ex causa ad Excommunicationem profiliunt, Synodus Trid. volens Canonicam Disciplinam reducere, quantum temporis duritias patebatur, Sess. 25. c. 3. de Ref. statuit: *Ut Judex ad Excommunicationem non procedat, nisi delicti qualitas, præcedente bina saltem monitione, etiam per editum, id possulet.* Et hæc quidem de Excommunicatione, quam vocamus ferendæ sententiæ, salva, & apud omnes in confesso sunt. Sed illico etiam argumentum difficile contra iustitiam æquitatemque Excommunicationis latæ sententiæ suppeditant, utpote in qua processus à Christo præscriptus per iteratas monitiones, atque à tota retro Ecclesia observatus, ac ab ipso Tridentino inculcatus omnino desiderari videtur, quin

quin & ipsa contumacia. Et quidem in Excommunicatione sententiæ latæ ipsas binas vel trinas monitiones desiderare nemo ne quidem potest negare. Unde ad eas justificandas necessario confugere oportet ad sufficientem contumaciam & rebellionem in eo deprehendendam, qui tale crimen committit, cui annexa est Excommunicatio latæ sententiæ. Quidam equidem illum in eo collocant, quod talis legi prohibenti sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ incurrendæ non obediat. Sed præterquam quod in tali trina deficit monitio omnibus retro sæculis ante exortam hanc Excommunicationis speciem & præscripta & usurpata, talibus pius & doctus Gerson objicit casum, quo quis laboret ignorantia, quamvis culpabili, & labatur non ex contemptu legis, sed ex infirmitate aut vitiosa passione, & subdit: *Videant Juriste & Judices, an talis possit dici Excommunicatus ipsa facto: unde & ex alio latere nodum hunc Gordium solvere aggreditur, cum Magistro suo contendens: Eas Excommunicationes tantummodo operari, ut absque processu alio, aut nova constitutione possit Judex, statim probato facto vel confessato, ferre Juris sententiam & eandem publicare; non sic ubi Canones essent ferendæ sententiæ, quoniam monitiones & processus secundum terminos Juris præquirentur multiplices.* At hoc videtur idem dicere, ac Excommunicationem latæ sententiæ non incurri ante sententiam Judicis, cujus contrarium hodie omnes persuasum habemus. Alii Canonistæ non infimi subfellii, quavis quid sentiant circa sententiam Gersonis dissimulent, in illam tamen inclinare videntur, dum probant per 10. facile sæcula ignotam fuisse hanc speciem Excommunicationis, ita ut in Canonibus paulo antiquioribus nunquam legatur illa verba, quæ juxta DD. Excommunicationem latæ sententiæ expriment, v.g. *Sit ipso facto Excommunicatus.* Quin

Tom. II.

neque Sæculo XII. in usu fuisse probant ex decreto Gratiani, in quo in solo Canone *Si quis suadente* 7. q. 4. de percussore Clerici dicitur, ut anathemati subjaceat; quod tamen verbum si debite expendatur, videtur potius Excommunicationem ferendæ, quam latæ sententiæ exprimere. Et hinc primo sequenti Sæculo XIII. hæc Excommunicationes ortum videntur habuisse ac progressum, & quidem teste Navarro in Man. c. 27. N. 49. *ad annum usque 1398. quo promulgatus est sextus Decretalium, vix inveniebantur 36. casus hujus Excommunicationis, qui in pauciores quam 26. redigi possent; per solum autem sextum Decret. inducti sunt 32. -- & per solas Clementinas 50. Postea per Bullam Cœne, per Extravagantes impressas, per Constitutiones Synodales & Provinciales, per Visitationes & Reservationes Sæcularium & Religiosorum innumeri.* Hæc Navarrus: qui & monet, quod videtur valde utilis, imo & necessaria limitatio eorum, aliqua saltem, quoad forum conscientiarum. Uterius progressus Godschalvus Rosemundus Professor Lovaniensis, in suo Confessionali asserere audent, expeditis esse, ut omnes cassarentur pro universali Ecclesia. Sed recte ait Espenius: *Quid attentis temporum & locorum circumstantiis hac in parte conveniat, judicandum est ab Episcopis, ac præsertim Summo Pontifice, penes quos est exercitium & Potestas Clavium, ut eis ad dedicationem Ecclesie, & Populi sibi commissi utantur. Certe Romani Pontifices judicant & recte judicant, posse eas circumstantias occurrere, in quibus ad præcavenda atrocita mala opus sit malitiosos homines Excommunicatione ipso facto incurrenda deterere & continere: igitur in hoc casu tanquam Pastores Ecclesie universalis (& ita respective de Episcopis & aliis Judicibus discurrendum) possunt ea, quæ possibilis est, efficacitate iisdem obviare, neglectis etiam*

Eecce

etiam

etiam iis, quæ antehac in usu erant. Hoc autem verificato, Excommunicationis lætæ sententiæ absolute iustificata sunt, & solum restat quærendum, an semper ex sat gravibus causis tales Excommunicationes lætæ sint? & de hoc libere licuit sentire Navarro mox relato.

22. Priscis Ecclesiæ Sæculis nulla specialis formula ritusque observabatur in ferenda sententiæ Excommunicationis.

Nulla enim per octo vel novem Sæcula in Ecclesiasticis monumentis similis formulæ ritusque occurrit mentio; Constitutiones enim Apostolorum, quæ esto apocryphæ, antiquissimæ nihilominus sunt, in describendo acta Excommunicationis diligentem discussionem causæ equidem desiderant; at de simili forma ritus ne verbum habent, lib. 2. c. 31. & 8.

23. Cum vero labentibus Sæculis multiplicarentur Excommunicationes, ipsique Iudices non eam moderationem, & circumspeditionem in iis ferendis adhibere viderentur, quam huiusmodi poenarum inflictiō requirebat, inciperentque Laicis, præsertim potentioribus, vilescere; ad conciliandum ipsis debitam auctoritatem & reverentiam circa Sæculum IX. vel X. adhiberi cœperunt certæ formulæ, & solemnæque ritus introduci.

Formula Ritusque Excommunicationis in Pontificali Romano ita describitur: Quando anathema, id est, solemniter Excommunicatio pro gravioribus culpis ferri debet, Pontifex paratus amictu, stola, pluviali violaceo, mitra simplici, assistentibus sibi 12. Presbyteris superpelliceis indutis, & tam ipso quam Presbyteris candelas ardentes in manibus tenentibus, sedet super faldistorium ante Altare majus, aut alio loco publico, ubi magis sibi placebit, & ita pronuntiat & profert anathema. Advertit Van-Espen, ante Synodum Lemovicensem An. 1031. in qua Sess. 1. dicitur: Sicut hæc lucernæ

extinguuntur in oculis vestris, ita gaudium eorum (Excommunicatorum) extinguatur in conspectu SS. Angelorum, nisi ante mortem ad satisfactionem venerint: quo testimonio circa ritum extinguendi candelas in Excommunicatione vetustius se non inveniisse testatur Lupus; eisdem jam Sæculi X. initio tanquam rei usitatæ mentionem facere Regionem lib. 2. de Discipl. Eccl. c. 412. ubi referens formulam Excommunicationis ait: Sicut hæc lucernæ extinguuntur in oculis vestris, ita gaudium eorum extinguatur in conspectu SS. Angelorum, nisi ante mortem ad satisfactionem venerint. Ad eandem auctoritatem iustæ Excommunicationi conciliandam iidem & labentibus Sæculis implorabatur etiam brachium Sæculare, de quo videatur Du Cange in Glossario. Eundem in finem adhibebantur terribiles execrationes, quarum una in Pontif. Rom. ita sonat: Et damnatum cum diabolo & angelis ejus, & omnibus reprobis in ignem æternum damnamus, donec à laqueis diaboli respiscat, &c. Quin imo per annum infordescens in Excommunicatione aliisve Censuris jure Decretalium, quæ renovat Synodus Tridentina Sess. 23. c. 3. de Ref. habetur de Hæresi suspectus, atque etiam ita contra eundem procedi potest. Quod tamen hodie juxta suum rigorem non observatur, nisi in Provinciis, ubi Tribunal Inquisitionis est stabilium, uti monet Fleury in Inst. Juris Eccl. p. 3. c. 23. in fine. Porro quod in eodem Pontificali injungatur, ut prolato anathemate sive Excommunicatione, epistola Presbyteris per Parochias, & etiam vicinis Episcopis mittatur, continens nomen Excommunicati & Excommunicationis causam, ne quis per ignorantiam ulterius illi comunicet, ritus est admodum antiquus, & ex Araditione Apostolica ad nos transmissus; ejus enim exemplum habemus jam Sæculo II. in Marcione, cui Clerus Romanus communicare noluit sine

con-

consensu sui Episcopi, ut refert Baronius ex Epiph. ad An. 156. hancque disciplinam non introduxit, sed renovavit Sæculo IV. Synodus Nicæna Canone 5. eamque Sæculo X. vigiisse post relatam Excommunicationis formulam, de qua supra, testatur Regino Abbas Prumiensis.

24. Interdictum, in quantum est altera species Censuræ, ab Excommunicatione & Suspensione distincta, definiri solet, quod sit Censura Ecclesiastica prohibens usum quarundam rerum divinarum, ut Fidelibus communem, quatenus talis est.

Hæc definitio iis est accommodata, quæ à Recentioribus Canonistis & Theologis Scholasticis circa hanc speciem Censuræ recepta reperiebantur. Nec enim in pristinis Canonibus & Authoribus has præcisas & determinatas differentias facile reperies, inquit Van-Espen: dividitur autem in Locale, quod directe fertur in locum, Personale, quod directe dirigitur in Personam & Mixtum, quod directe & in Personam & in locum vibratur. Porro & Personale & Locale vel est generale, dum Interdicto subjicitur locus, cui plura alia loca subiecta sunt; vel particulare, dum particularis locus eodem afficitur. Personale vero generale est, quo aliqua Communitas quo talis, particulare item, quo unus vel plures homines interdicuntur. De quibus vide Scholasticos.

25. Sæculo VI. antiquiora esse Interdicta generalia, nullo authentico testimonio demonstrari potest.

Ad enim non evincit testimonium S. Basilii, qui epistola 244 de suscipiendis raptorem Virginis ait: Villa vero, qua raptorem susceperit cum rapta, nec reddiderit, prorsus suspensa sit à precibus, & orationum communione; ex contextu enim patet S. Patrem hic non loqui de villa, prout locum quemdam significat, sed de familia, quæ raptorem suscepit: hancque non Interdicto proprie dicto sub-

jicit, sed in pœnitentiâ à communione excludendam præcipit, quæ erat species quædam Excommunicationis medicinalis, de qua supra: & ita etiam sentit S. Aug. ep. ad Bonifacium relatus 17. q. 4. c. 8. si tamen revera est ejus epistola.

26. Interdicta ergo generalia Sæculo VI. solum nota fuerunt; rarus tamen eorum usus fuit.

Nota fuisse hoc Sæculo constat ex Gregorio Turonensi in Histor. Francorum c. 31. ubi narrat, quod cum S. Prætextatus Episcopus Rothomagensis in Ecclesia ipso die Paschatis Divina Officia peragens fuisset trucidatus: Ceudowaldus Episcopus epistolam per omnes Sacerdotes direxit, & accepto consilio, Ecclesias Rothomagenses clausit, ut in his Populus solemniter divina non spectaret, donec indagatio communi reperiretur hujus Auctoris sceleris. Hoc porro fuisse verum Interdictum generale, nemo prudenter dubitare potest.

Rara vero hoc & aliquot Sæculis sequentibus fuisse hæc Interdicta, nec omnino ad normam modernorum exacta, inde liquere videtur, quod Sæculo XI. vocentur nova adhuc, aliterque fuerint adornata, ut jam videbimus.

27. Interdicta ergo, præsertim generalia, Sæculo X. & XI. frequentari cœperunt.

Causam hujus frequentationis non pauci Eruditi existimant audaciam illorum Principum, qui sub Carolo M. ejusque aliquot Successoribus deputati Provinciarum Governatores, illarum regimem usurpare ausi sunt; ut enim horum contumaciam frangerent Episcopi, Generali Provinciarum aut Civitatum Interdicto uti cœperunt, ut Populus tædio affectus etiam ipsum Principem ad obedientiam quodammodo adigeret. Sed horum Interdictorum illustrior forma occurrit Sæculo XI. adolescentia in Concilio Lemovicensi An. 1031. celebrato; in hac enim

Eeee 2

Syno-

Synodo, ut communis contumelia Principum ac Magistratum Sæcularium frangeretur, Olericus Abbas Patribus suggestit: 1. Ut omnibus Lemovicenſibus in tota Diœceſi denegetur Eccleſiaſtica Sepultura, infantibus, pauperibus, & aliis quibuſdam exceptis. 2. Ut Divinum Officium in omnibus Eccleſiis latenter celebretur, ſed Baptiſmus concedatur. 3. Ut Pœnitentia & Viaticum in articulo mortis ſolum tribuatur. 4. Ut nemo tempore Interdicti Uxorem ducat, nemo alteri oculum det, nemo Clericorum aut Laicorum, vel habitantium, vel tranſeuntium in toto Lemovicinio carnem comedat, neque alios cibos, quam illos, quibus in Quadrageſima veſci licitum eſt. 5. Ut nemo Laicorum & Clericorum tondeatur, nemo radatur, quoſque diſtricti Principes, & capita Populorum per omnia Sancto obediant Concilio. Hanc ſuggeſtionem ad praxim fuiſſe deductam à Patribus Lemovicenſibus iudicat Ademarus Engoliſmenſis, circa idem tempus ſcribens: qui & hanc praxim vocat obſervantiam novam, quod ſatis indicat morem interdicens ſolemniter Eccleſias, &c. prius vel admodum rarum, vel in quibuſdam Eccleſiis necdum uſurpatum fuiſſe: unde & eodem Sæculo Ivo Carnotenſis ep. 94. vocat Interdictum remedium inſolitum, ob ſuam nimirum novitatem. Addit vero Van-Eſpen: Hoc quoque Indubitatum, eſt, labentibus Sæculis uſum interdictorum præſertim Generalium, mirum in modum fuiſſe extenſum; eoque Pontifices & Episcopos frequentiffime uſos eſſe, ut Principes & Magiſtratus, qui particulares Excommunicationes in ſuas Perſonas latas contemnebant, ad obedientiam & reſtitutionem adigerent, atque iſtis Excommunicationibus vim & efficaciam adderent. Quod, meo quidem videri, factum eſt ad Sæculi XI finem, quo luctuoſa diſſidia inter Gregorium VII. & Henricum IV. occasione inſtitutarum crepere; continua-

tum vero Sæculo XII. inter Gregorii Succellotes & Henricum V. Henrici IV. Filium, de quo vide Libri 1. Titulum VIII. ac poſtea ad huius Sæculi finem, ac ipſo Sæculo XIII. occasione diſſidorum inter Alexandrum III. & Fridericum Anobarium, unde prodiverunt cruentæ factiones Guelſorum & Gibellinorum in Italia, quarum una Pontifici, altera Imperatori adhæſit: & hinc plures Civitates Interdictis ſubiiciebantur, ut ad frugem debitamque Romano Pontifici obedientiam eorum terrore revocarentur: quam in rem ea tempeſtate plerimum contulit S. Pater Philippus Benitus Ordinis noſtri V. Generalis, de quo ad 23. Auguſti ita habet Breviarium Romanum: Ipſe vero plurimas Italiae Urbes concuſans, glifcentes in eis Civium diſcordias compoſuit, multaſque ad Romani Pontificis obedientiam revocavit.

28. Rigor ille, quo ceperunt frequentari Interdicta, Sæculo XII. & ſequentibus varie mitigatus fuit à Romanis Pontificibus.

Hanc mitigationem videre licet in cap. 11. de Sponſal. quod eſt Alexandri III. c. 43. de Sent. Excom. quod eſt Innocentii III. c. 57. eodem, quod eſt Gregorii IX. & cap. Alma Mater eodem in 6. quod eſt Bonifacii VIII. ubi & rationem huius relaxationis, & mitigationis præmiſit, dicens: Quia vero ex diſtinctione huiusmodi ſtatutorum excreſcit indevotio Populi, pullulant hæreſes, & infinita pericula animarum inſurgunt, ac Eccleſiis ſine culpa earum debita obſequia ſubtrahuntur. Et hinc vult, non tantum infernos, ſed etiam ſanos tempore Interdicti ad pœnitentiam admitti præterea ut Divina ubique celebrentur januis clauſis, excluſis ſolis Interdictis; quos tamen in Feſtis Natalis Domini, Paſche, Pentecoſtes, & Aſſumptionis vult intereſſe iſdem Officiis Divinis, que tunc vult januis apertis, & ſolemniter celebrari. Poſtea diſtrictè vetat Ordina-

riis, ne Interdictum ferre præſument in quacunque cauſa pecuniaria. Similes limitationes poſtea factæ ſunt Sæculo XIV. in Concilio Baſleenſi Seſſ. 20. & Sæculo XVI. in Concordatis inter Carolum V. & Episcopum Leodiſenſem Tit. 8. Concilii limitationes inſertæ ſunt Pragmaticæ Sanctioni & Concordatis Galliæ ſub Tit. de Interdictis non leviter ponendis: in quem textum merito notat Gloſſographus huius Sanctionis, non ſine magna cauſa & maturitate eſſe procedendum ad Interdictum generale, ne facile inſiniti inculpabiles propter delictum paucorum à Sacramentis interdicti cenſentur.

29. Inter ſpecies Cenſuræ hodie numeratur Suſpenſio.

Eam enim inter Cenſuras repoſuit Innocentius III. in c. 20. de Verb. Sig. tanquam diſtinctam ab Excommunicatione & Interdicto. Deſinitur autem communiter Suſpenſio, prout eſt Cenſura diſtincta à reliquis, Cenſura Eccleſiaſtica, qua Clericus ob culpam ſuam prohibetur ab executione Potæſtatis Eccleſiaſticæ, quam habet ratione Officii aut Beneficii Eccleſiaſtici, vel in totum, vel pro parte, vel ad tempus, vel in perpetuum: quæ deſinitio, quemadmodum & illa Excommunicationis & Interdicti, denuo accommodata eſt iſtis, quæ à Canoniſtis & Theologis recentioribus communiter de hac Cenſura traduntur. In antiquis enim Canonibus de hac Suſpenſione tanquam pœna Clericis pro modo culpæ inſigenda agitur, neque ut Cenſura ab aliis diſtincta conſideratur. Frequens vero Clericorum pœna apud Veteres fuit interdictio ſacrarum functionum; cum tamen uſque ad Sæculum IX. nulli ſpeciales Tituli Beneficiorum eſſent erecti, ſed Clerici viverent ex communi Eccleſiæ Gaſophylacio, ut late deduximus Lib. 3. Tit. 5. etiam ignota erat antiquis illa moderna diſtinctio Suſpenſionis in Suſpenſionem ab Officio & Beneficio; cum

enim tum Clerici non acciperent ſuas ſportulas, niſi ob præſtitum ſuum Officium, ſuſpenſus ab Officio ſuſpenſus quoque fuit à perceptione ſportulæ, ſeu Beneficio.

30. Cum olim is, qui ab uno Episcopo erat excommunicatus, ab omnibus haberetur pro tali, ad inſtar regulæ jam tum habebatur, Cenſuram ab homine latam eſſe tollendam ab eo, à quo lata fuit.

Ab uno Episcopo excommunicatum ab omnibus pro tali habitum fuiſſe, vidimus ſupra: ubi pariter adnotavimus, quod quamdiu vixit pœnitentia publica, unus & idem eodemque actu abſolveret à Cenſuris, & à peccatis.

31. Ad Ordinarium ergo primis Eccleſiæ Sæculis ſicut pertinebat Cenſuram ferre, ita & ab illa abſolvere; ſi tamen is, in quem Cenſura lata fuit, judicasset eam injuſtam, vel Episcopus eam tollere noluiſſet, huius rei diſcuſſio pertinebat ad Synodum Provinciam quontannis celebrandam.

Prior propoſitionis pars ex dictis pariter in aprico eſt.

Secundam vero exhibet Synodus Nicæna Can. 5. dicens: De his, qui Communionem privantur ſeu ex Clero, ſeu ex Laico ordine ab Episcopis, per unamquamque Provinciam ſententia regularis obineat, ut hi qui abſciuntur, non recipiantur ab aliis. Requiritur autem, ne puſſanimitate, aut contentione, aut alio quolibet Episcopi vitio videantur à Congregatione ſecluſi. Ut hoc ergo decentius inquiretur, bene placuit annis ſingulis per quemcunque Provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut, communiter omnibus ſimul Episcopis Provincie congregatis, diſcutiantur huiusmodi quaſtiones, & ſic qui ſuo peccaverint evidenter Episcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus eſtimentur, uſque quo vel in communi vel Episcopo placeat humaniorem pro talibus ferre ſententiam.

32. Hac dispositione Synodus Nicæna supponit, excommunicationem latam ab Episcopis à nullo nisi à Synodo posse infirmari, neque ab hujus judicio ulterius appellandum esse.

Hanc mentem esse Canonis multis probarunt, magnoque studio & ferventi animo sustinuerunt Episcopi Africani, in Causa Apiarii Presbyteri à suo Episcopo depositi, & à Zosimo R. Pontifice in Communionem recepti, ut testatur Christianus Lupus tr. de *Apell.* c. 12. & nos advertimus lib. 1. tit. 2. N. 111. & seqq. item lib. 2. N. 57. &c. hinc Canon 125. Codicis Africani ait: *Item placuit, ut Presbyteri, Diaconi, vel ceteri inferiores Clerici in causis, quas habuerint, si de iudiciis Episcoporum suorum questi fuerint, vicini Episcopi eos audiant, & inter eos, quidquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu suorum Episcoporum. Quod si & ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africanam Concilia, vel ad Primates Provinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africanam in Communionem suscipiant.* Gratianus quidem relato hoc Canone 2. q. 6. c. 35. addit hanc clausulam, *Nisi forte Romanam Sedem appellarit*: At ex propria penu & inepte, quasi Africani trans mare appellantes alio quam ad Romanum Pontificem appellare consueverint, uti notat Binius ad Can. 2. Concilii Milevit. II. explodens ineptam hanc Gratiani exceptionem: qui ignorans pristinam disciplinam Canonis sepius ad sui temporis disciplinam detorquet, uti & nos advertimus lib. 2. §. 7. ad quem in hac appellationum materia Lectorem remittimus.

33. Circa Sæculum IX. invalescere coepit disciplina, ut si Ordinarius à Censuris absolvere nollet, posset recursus fieri ad Metropolitanum, ab hoc ad Primate, aut Romanum Pontificem, quæ disciplina in hodiernum diem obtinet.

Hanc propositionem illustrabit mox cit. §. 7. lib. 2. in eo siquidem vidimus, occasione epistolarum, quas Pseudo-Isidorus Romanis Pontificibus supposuit, appellationes ad Romanam Sedem frequentari coepisse; altera etiam causa fuit, quod ab hoc Sæculo Synodi Provinciales rarius celebrarentur. Et hæc de Censuris ab homine latis.

34. Inter Absolutiones à Censuris latis à jure, seu late sententiæ, specialis illa est, quæ dicitur ad cautelam.

Hæc præmitti solet à Confessariis ante Sacramentalem Absolutionem; item in Rescriptis, Bullis, & Privilegiis Apostolicis in ordine ad effectum intentum consequendum; interdum etiam conceditur ad petitionem Partis, cum nimirum dubitatur, an Excommunicationem incurrit, vel Excommunicatio injusta sit, &c. quibus casibus omnino non solvitur Excommunicatio, sed tantum quoad certum effectum, aut durante impedimento: quo sublato Excommunicatus rursus in Excommunicationem reincident, teneturque Absolutionem ab Excommunicatione petere, ideoque hæc absolutio dicitur cum *reincidentia* vel *ad reincidentium*. Ejus mentio fit in cap. 9. de *Exceptis*. Hæ Absolutiones ad cautelam usque ad Sæculum IX. vel X. quando Excommunicationes frequentiores esse coeperunt, ignotæ fuisse videntur, inquit Van-Espen: notatque Cujacius ad cap. 1. de *Jud.* Patribus olim solemne fuisse, ne quis Excommunicatus absolveretur ante discussam finitamque Excommunicationis causam: qui & ibi observat, Raymundum immutasse verba Canonis Africani à se in dicto cap. 1. relati, ut eum ad sui temporis disciplinam inflecteret, addendo hanc clausulam, *donec satisfactione præmissa fuerit absolutus*, quæ desumpta est ex c. 23. de V. in quo respondet Innoc. III. quod Excommunicatus ob contumaciam absolvendus sit statim atque satisfecerit, etiam si

si criminalis causa nondum peracta fuerit; cum tamen in Canone Africano habeatur, *donec causa ejus qualem potuerit terminum sumat*, ut etiam observant Romani Correctores ad cit. c. 1. Patribusque Africanis disciplina, quæ tempore Raymundi invaluerat, ut Excommunicatus ob contumaciam absolvetur data cautione judicio filii, prorsus ignota fuerit. De tempore, quo forum absolvendi à Censuris distingui coepit à foro penitentiali, vide supra; de reservatione vero Censurarum ibi.

35. Ritus absolvendi defunctos à Censuris, quibus innodati ex hac vita cesserunt, antiquissimus est in Ecclesia tum Latina, tum Græca.

Quantum ad Latinam Ecclesiam S. Gregorius ad initium Sæculi VII. Iustum Monachum proprietatis vitio damnatum, atque à reliquorum consortio Sancti Viri præcepto ejectum, Missis pro eo celebratis, & absolutione impena, Fidelium Communioni restituit, ut ipse testatur lib. 4. *Dial.* c. 55. & ante ipsum S. Benedictus duas Moniales, propter morum petulantiam & linguæ procacitatem, ab Ecclesia Sacrificii tempore egredi visas, quod cum inter vivos degerent, Excommunicationis gladio percusse fuerant, oblatione pro eis facta, in Communionem recipi voluit. Et hæc disciplina sancta est post hæc in Jure Canonico cap. *A Nobis* hoc tit. de ea vide plura apud Albaspinæum lib. 1. observ. c. 11.

Quantum ad Ecclesiam Græcam Euthologium Græcorum R. P. Goarii pag. 545. orationes mortuo indulgentiam omnino *Interdicti*, & *Excommunicationis* fargientes à Pontifice, vel eo absente à Patre Spirituali, id est, à Confessore recitandas exhibet, ubi Rubrica habet: *Sciendum, præsentis orationes in Offertorio hoc pacto solere legi. Cum devotione & cordis compunctione legunt eas omnes concelebraturi Sacerdotes. In magno ve-*

ro introitu procedentibus extra cancellos cum sacrorum donorum apparatu Sacerdotibus, & circa monumentum vel corpus consistentibus, Pontifex genibus flexis & clara voce cum lacrymis & cordis dolore eas profert. Illis autem terminatis exurgens pro foribus sacra dona suscipit. Id apud Græcos notabile adnotat Goarius p. 548. inquit, quod si quæ post mortem in terram non soluta corpora reperiant, hæc vel Sanctorum Reliquias, vel perditorum hominum, vel Excommunicatorum horrida cadavera opinantur. Reliquias quidem Sacras, si suavem exhalent odorem, aliqua decoris luce præfulgeant, nec quidquam horris præmonsint: abominanda segregatorum cadavera, si, ut ipsi ajunt, ad tympani morem turgentia, nigra, deformia appareant. Nec judicis tallantur. Longa enim apud eos compertum est experientia, Excommunicationi cujuslibet corpus post mortem non putrescere: pluresque reperi de auditu, & visu testes, cadavera hujusmodi incorrupta in terram suam absolutione accepta sub omnium oculis, mox ut ligo à Pontifice percussa fuerant, redacta fuisse affumantes. Id nec Latini Græcorum abusus, errores, & apocrypha alioqui subfannare soliti, ubi inter eos habitant, falsitatis argunt: imo ut toleratæ in eis Ecclesiasticæ Potestatis argumentum suscipiunt. Illud etiam Excommunicationis à Pontifice late verba comminantur, eamque penam virtute à Deo mutuata se infingere liquido declarant: ut quamdium nimirum maledictionis vinculo quispiam irretitur, tandiu corpus ejus indissolutum perseveret. Hujusmodi sententiæ ex autographo penes Illustriss.

& Reverendiss. D. Episcopum Vabrensem reperiendo, mihi quæ perhumane exhibitio, desumptum exemplar subijcitur.

✱

Cyrillus Dei gratia Papa, & Patriarcha
Metropolis Alexandria, & univer-
sali Throni Custos.

Sacerrime Nauplii & Argo Metro-
polita, venerande in Sancto Spiritu dilecte Frater, & Commiſſer, gratia tibi
& pax à Deo. Præſentibus litteris declaramus, ut quicumque ſunt ii Chriſtiani, qui commovent, & conſulunt Uxori Stanislai, filii Chriſtophori defuncti, ut irriter conventa, & paſſi ſcripta, que cum Mariti ſui Fratribus Conſtante & Damasceno firmavit, & ut que ab eis accepit, inſciatur: ſive Viri ſint, ſive Mulieres, à Deo Omnipotente ſint excommunicati, maledicti, & incondonati, & poſt mortem inconſumpti, & indiſſoluti, in præſenti Sæculo, & in futuro, & tympani more turgidi, quouſque à dandis ſcandalis deſſiant, & paſſi ſcripta ſuum robur, & ſtabilitatem habere permittant; & ipſa ſuis conventionibus firmet fidem, nec immuet, aut irriter ſcripta & accepta ſub pœna indiſſolvende, & æternæ Excommunicationis, & ab Eccleſia ſegregationis. Quotquot vero in hoc negotio teſtes reperiuntur, niſi abſque Perſonarum acceptione teſtimonium perhibeant, ubicunque ad iudicium evocabuntur, excommunicati ſint & incondonati. Gratia vero Dei tibi ſit.

Nec deest exemplum effectus maledicti huiusmodi in Eccleſia Latina Firmans fidem. Corpus enim Petri de Luna Pſeudopape, Benedicti XIII. quondam vocati, Peninſulæ quidem vita functi, Egluceam tamen Aragoniæ oppidum poſtea tranſlati, & intra arcem loco profano repositi, uſque hodie incorruptum omnino perſeverat, ita narrante Ciaconio in ejus vita; eo quod à Concilio Conſtantienſi Excommunicationis fulmine ictus, ut Eccleſiæ, & Pontifici legitime electo re-

bellis, nullum cum utroque reconcilia-
tionis in morte dare voluerit argumen-
tum. Refert etiam Petrus Maſſeus Hiſtor.
Indicæ lib. 5. Anno 1509. ſub Albuquerque
India Proroge, Militem navalis tur-
bæ ſocium expiraſſe, qui in mare proje-
ctus ingentem terrorem omnibus attulit:
noctæ quippe infra ſentinam pulſus
frequens exaudiri cepit, quem ad ſtre-
pitum cum arrepta ſcala vigiles deſcen-
diſſent, implexum carinæ ſub ipſo gu-
bernaculo defuncti militis corpus offen-
dunt. Re ad Navarchum delata dubium
non fuit, quin cadaver tranſlatum in
littus humo contegerit: quo factò poſ-
tridie ſuper ipſum ſepulcrum rufus in-
humatus apparuit. Ea re attoniti cuncti,
at Franciſcus quidam Monachus ſagaci
conjectura ſuſpicatus eſt, hominem alio-
quo interditi vel anathematis vinculo
conſtrictum è vita exceſſiſſi, atque ita
in terram egreſſus Sanctiſſimi Viri Be-
nedicti Abbatis exemplo è Pontificia for-
mula conceptis verbis animam demortui
rite expiavit, unde reddita pace mor-
tuo, eo Myſterio vaga oſſa tandem in
ſuo tumulto quievere. Inter familiaria au-
tem huiusmodi plura exempla, quibus
abundant Græci, celeberrimum eſt illud,
quod Mehemet ſecundi, qui Regiam
Conſtantini Urbem, & Imperium ex-
pugnavit, tempore contigit. Is cum ex-
ternarum Gentium mores, & Religio-
nem agnoſcendi, præter Turcarum, mo-
rem eſſet cupidiffimus, de non conſump-
tis Græcorum Excommunicatorum cada-
veribus accepta notiſſa, nunciavit Pa-
triarchæ, ut quæreret hominem Com-
munionem Eccleſiæ exterminatum, ante
longum tempus vita defunctum, in quo
narrati miraculi probaret veritatem. Pa-
triarcha Tyranni imperio & rei difficul-
tate territus, à Senioribus Clericis mo-
nitus eſt, corpus viduæ cuiuſdam à Sa-
cerdote relicta, forma quidem ſuo tem-
pore conſpicuæ, propter maſſifſam au-
tem vitæ libidinem à Gennadio Præde-
ceſſo-

reſſore è ſacro piorum grege eliminatæ
in corruptum adhuc jacere, ut quæ pa-
ternorum monitorum impatiens Patriar-
cham ipſum nefandi ſecum habiti com-
mercii crimine infamaſſe non fuiſſet ve-
rita. Re à tyranno accepta, retro cada-
verem in morem tympani inflato, in Ec-
cleſiam Pammacariltæ virginis elato, &
in arca ſigillis Regiis munita incluſo Pa-
triarcha benediſſionem impertitur, litte-
raſque abſolutionis illius, quas ipſe ma-
nu ſua conſcriperat, recitat. Rem di-
ctu miram, compages corporis tunc in-
vicem ſeparari in medio arcæ ita mani-
feſte, ut aſtantes audirent ſtrepitum, oſſaque omnia carne in cinerem ſoluta
denudari cœperunt, & referata à Mini-
ſtris Regiæ arca, ſola diſiuncta, pulve-
ræ maſſæ intermixta ab omnibus fue-
runt viſa. Quo nuntio à Mehemet Prin-
cipe accepto, Satrapam nomine ſuo di-
ctum, Ameruthæ filium, qui eum de
miraculo monuerat, laudato palam Fi-
dei noſtræ cultu, chariorem deinceps ha-
buit, quo ſuggerente didicerat, quem
Antiſites, & ſacerdotes Græci ſacro Ec-
cleſiæ Cœtu prohibuerint, hamo non
diſſolvi, niſi veniam à Deo impetrarit,
ſicut mille anni præterierint. Hæc cum
pluribus aliis fidem relatis altruentibus
hiſtoria Conſtantinopolitana in volumine
Turcogræciæ.

§. III.

De Irregularitate.

Irregularitas communiter definitur,
Impedimentum Canonicum acceptionem
Ordinum Eccleſiaſticorum, aut alium
eorum uſum directe impediens, etiam
poſt poenitentiam.

Irregularitas igitur non eſt Cenfura;
tunc quia directe tendit ad impediendos
Ordines ſuſcipiendos, & in iis miniſtrandos,
qua tales ſunt, in quem finem di-
recte & primario non tendunt Cenfura,

Tom. II.

uſto etiam Ordinum ſuſceptionem, vel
uſum impediunt; tum quia poſt poeni-
tentiam non tollitur, ſed de ſe eſt per-
petua, quod non habent Cenfura.

37. Eſto in antiquis Canonibus no-
men Irregularitatis non occurrat, res
tamen ipſa Veteribus uſtatiffima fuit.

Sic in Canone 17. Nicæno decerni-
tur: *Quod ſi quis Clericus inventus fue-
rit uſuras ex mutuo ſumere, vel turpe
lucrum ſectari, è Clero deponatur, &
ſit alienum à Canone:* vel, ut vertit Dio-
nyſius, à Regula, quod idem eſt, ac fiat
irregularis. Eadem item Synodus loquens
de quibuſdam Presbyteris fine examine
ordinatis, & peccata ante ordinationem
commiſſa conſitentibus, ait, *Tales Regula
non admittit:* quod idem eſt, ac tales
cenſeri irregulares; quin antiquitus om-
nes criminibus graviſſibus obſtrictos re-
putatos fuiſſe irregulares ex infra dicen-
dis patebit. Nunc de ſpeciebus Irregu-
laritatis agendum, & primo quidem de
Irregularitate ex defectu, poſtea de ea-
dem orta ex crimine.

38. Irregularitas ex Bigamia descen-
dens ortum habet ex diſpoſitione Apo-
ſtoli.

Epiftola enim ad Timotheum, deſcri-
bens qualitates in Episcopis ac Diaconis
necellarias, inter alia dicit: *Oportet ergo
Episcopum irreprehensibilem eſſe, unius
Uxoris Virum;* deinde de Diaconis lo-
quens: *Diaconi ſint unius Uxoris Viri.*
Et rursus in ep. ad Tit. c. 1. præcipiens
Tito, ut conſtituat per Civitates Pref-
byteros, ait: *ſi quis ſine crimine eſt,
unius Uxoris Vir.* Apoſtolum hiſ locis
non loqui de Bigamia ſimultanea, ut vo-
lunt heterodoxi, ſed ſucceſſiva, late pro-
bavimus lib. 4. §. 1.

39. Græci Patres omnes, & quidam
etiam Latini volunt, Apoſtolum hiſ locis
præcipue præ oculis habuiſſe incontinen-
tiam, ſeu ejus ſuſpicionem; & hinc ob
hanc ſolam cauſam Bigamæ à Sacris Or-
dinibus excluderent.

Fff Ex

Ex his S. Chrysostomus, reflectens ad illa verba Apost. homil. 2. in ep. ad Titum, ait: *Castigat hoc ipso etiam impudicos, dum non eos permittit post secundas Nuptias ad Ecclesiam regimen, dignitatemque Pastoris assumi.* Sed hanc fuisse communem sententiam Ecclesie Græcæ vel exinde constat, quod Bigamos seu Nuptias iterantes penitentia subjecerint, non quasi Nuptias secundas censuerint malas, sed quoniam ita nubentes incontinentiæ arguebant, ut late deduximus cit. lib. 4. Ex Latinis vero S. Hieronymus Græcis adhaesit, atque Irregularitatem Bigamiam in ratione incontinentiæ fundatam credidit, dum in ep. ad Titum scribit: *Quod autem ait, unius Uxoris Vir, sic intelligere debemus, ut non omnem monogamiam bigamo putemus esse meliorem, sed quod is possit ad monogamiam & continentiam cohortari, qui sui exemplum præferat in docendo.* Quasi diceret, inquit Espenius, ideo vult Apostolus, ut Episcopus sit unius Uxoris Vir, ne alias non possit ad continentiam cohortari, qui iteratione Nuptiarum ipse non sat præferat continentiam exemplum. Quæ sententia Græcorum valde plausibilis est, eidem enim aperte favere videntur textus Apostoli, si mature expendantur; iidem enim nihil aliud videtur velle, quam omne vitium, ejusve suspensionem à Ministris Ecclesie excludere: unde & ex hac eadem ratione 1. ad Timoth. 5. Diaconissam vult esse unius Viri Uxorem, certe non propter significationem Sacramenti, cum Diaconissæ non fuerint Ministræ Ecclesie, sed propter suspensionem incontinentiæ.

40. E contra Latini Patres plerique, attendentes licitum Nuptiarum secundarum usum, nec ita ad incontinentiæ suspensionem eidem annexam reflectentes, crediderunt ab Apostolo in hoc præcepto non incontinentiam, sed ipsam Nuptiarum iterationem fuisse simpliciter consideratam; atque hinc bigamos censuissè

irregulares, quod suis iteratis Nuptiis non repræsentent conjunctionem Christi unius cum Ecclesia unica Sponsa, quem defectum nunc vocamus defectum significationis Sacramenti.

Hanc sententiam fovit Innocentius I. in epist. ad Vitricium Episcopum Rot. c. 6. cujus locum mox referemus. Eandem postea amplexus est S. Aug. qui lib. de bono conjugali cap. 18. ait: *Ita non absurde visum est, eum, qui excessit Uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quandam Sacramenti amisisse, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad Ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.* Quæ sit hæc Sacramenti norma, deus subjicit, dicens: *Ac per hoc, sicut plures Uxores antiquorum Patrum significaverunt futuras nostras, ex omnibus Gentibus Ecclesias, uni Viro subditas Christo; ita noster Antistes unius Uxoris Vir significat ex omnibus Gentibus unitatem uni Viro subditam Christo: quæ tunc perficietur, cum revelaverit occulta tenebrarum.* Sicut ergo Sacramentum pluralium Nuptiarum illius temporis (hoc est, Patriarcharum) significavit multitudinem futuram Deo subiectam in terrenis omnibus Gentibus, sic Sacramentum Nuptiarum singularium nostris temporibus (hoc est, nostrorum Sacerdotum, non quasi debeant singuli habere Uxores suas, sed quod ad Sacerdotium non admittantur, si successive duas antea habuerint) significat unitatem omnium nostrum subiectam Deo futuram in una Civitate Cælesti: in qua nimirum neque manifestæ, neque latentes erunt dissensiones, sicut salva caritate sunt in Ecclesia terrestri: quam utramque in Mysteriis Veterum Patriarcharum & modernorum Ministrorum Ecclesie adumbrare voluit S. Augustinus. Et hinc etiam voluit, Apostolum ideo bigamos excludere à Sacris Ministeriis, quod duplici suo Conjugio non exprimerent unitatem Ec-

clesiæ

clesiæ Triumphantis subiectæ Christo. Unde quamvis Espenio, aliisque Canonistis ac Theologis lubens admittam, occasione sententiæ Augustinianæ, in Ecclesia Latina receptum fuisse dogma, quod omnis bigamiæ irregularitas desumenda sit ex defectu significationis Sacramenti; nego tamen S. Patrem hunc defectum atome in eo posuisse, quod Bigamus non exprimat conjunctionem Christi cum Ecclesia tam Terrestri, quam Cælesti unica Sponsa; sed quod non significet unitatem Ecclesie Cælestis, in qua salva caritate nullæ dissensiones erunt, sicut in Ecclesia Terrestri; hoc enim ejus verba manifeste sonant. Nec Innocentius I. L. cit. expressit, in cujus Sacramenti significationis defectu laboret Bigamia, quamvis ceteroquin ejus fundamentum in eo & posuerit, ut mox videbimus, atque propterea cum aliis Latinis Patribus à Græcorum sententia recesserit. Ad unguem ergo communem Ecclesie Latinæ sententiam expressit S. Leo ep. 1. c. 3. edit. Quenellianæ, dum inter rationes præcepti Apostolici de non ordinando Episcopo, nisi fuerit unius Uxoris Vir, hanc adducit: *Quod si in Sacerdotibus, etiam in Veteri Testamento figurabatur Christi & Ecclesie spirituale conjugium, illud vel magis servandum in novo.*

41. Hæc Patrum Græcorum & Latinorum sententia, discrepans circa fundamentum contrahende irregularitatis ex Bigamia, in diversas eos pariter adduxit opiniones circa contrahendam ipsam Irregularitatem ex Bigamia.

Græci enim ponentes moralem ejus rationem in ipsa incontinentia, vel ejus suspensione, pronuntiarunt, eum, qui ante Baptisimum fuit Bigamus, vel unam Uxorem habuit ante Baptisimum, & post Baptisimum duxit alteram, non esse Irregularem ex Bigamia; eo quod per Baptisimum omnia peccata deleantur, & consequenter etiam incontinentiæ fuisset

affectus, quem in Bigamiam suspicabantur Græci, quem non credebant remanere in baptizatis, cum per Baptisimum sibi novi homines: & hinc Can. 16. Apostolorum, qui est apocryphi, exacte tamen exprimat disciplinam Ecclesie Græcæ circa Sæculum IV. & V. cum restrictione ait: *Qui post S. Baptisimum duobus Conjugiis fuerit implicitus, vel habuerit concubinam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.* Quem recte commentatur Balsamon, inquit: *Eum, qui post S. Baptisimum Bigamus fuerit, vel fornicatus sit, prohibet Canon fieri Episcopum, vel Sacerdotale quidpiam exercere; quæ enim ante Baptisimum admissa sunt omnis generis peccata, prætermittit, cum factus sit novum opus sola gratia S. Spiritus.* Ex quo iterum loctur, Græcos communiter sensisse, Apostolum voluisse fundamentum Irregularitatis ortæ ex Bigamia in incontinentia vel ejus suspitione collocare. Unde etiam differenter à Latinis eruerunt, quare dicens Viduum fiat irregularis ex Bigamia, quod nempe Mulieris secundo nubentis incontinentia in ipsum redundet: quam Irregularitatem non fundant in his Apostoli verbis, *Unius Uxoris Vir*; sed potius in his, quæ ibidem subjungit: *Filios habens Fideles non in accusatione luxuriæ: ex quo intulerunt, quod si sanctitati & efficacitati prædicationis Episcopi obstat filii luxuriosi, pari passu obstat talis Mulier de luxuria apud ipsos suspecta.* Græcis assentit ex Latinis Hieronymus L. N. præced. cit. dum subdit: *Multi superstitiosius magis, quam verius, etiam eos, qui cum Gentiles fuerint, & unicam Uxorem habuerint, qua amissa post Baptisimum Christi alteram duxerit, putant in Sacerdotio non legendos, cum utique si hoc observandum sit, illi magis ab Episcopatu arceri debeant, qui vagam per meretrices ante exercentes libidinem, unam res-*

generati Uxorem acceperint, &c. Sed Hieronymi Græcorumque hanc sententiam retundunt reliqui Patres Latini, negantes fundamentum hujus Irregularitatis esse incontinentiam: & ad defectum significationis Sacramenti recurrentes, qui cum non sit culpa, etiam per Baptismum non deletur, & consequenter remanet in baptizatis ad impediendum eos à susceptione Sacrorum Ordinum; hinc Innocentius I. L. cit. postquam dixit, Clericum non esse ordinandum, qui secundam duxit Uxorem, subjicit: *Ac ne ab aliquibus existimetur, ante Baptismum si quis accepit Uxorem, & ea de Sæculo recedente alteram duxerit, in Baptismo esse dimissum, satis errat à regula: quia in Baptismo peccata remittuntur, non acceptarum Uxorum numerus aboletur: qui nimirum ex mente Innocentii obfistit significationi Sacramenti uno ex modis N. præcedenti explicatis. Eidem adscriptur S. Augustinus L. mox cit. iniquis: Propter Sacramenti sanctitatem sicuti famina etsi catechumena fuerit vitata, non potest post Baptismum inter Dei Virgines consecrari; ita non absurde visum est, eum, qui excessit Uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quandam Sacramenti amisisse, non ad vitam bonam meritum, sed ad Ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam. Et hæc denique sententia in Ecclesia Latina obtinuit, atque in Jus Canonicum relata est cap. 5. de Bigamis non ord. ex cujus fundamento non solum censetur Bigamus, qui viduam duxit, quod quomodo explicetur, vide apud Scholasticos; verum etiam Bigamix interpretativæ & similitudinariæ introductæ sunt, de quibus pariter Scholastici Commentatores. Hic notandum, inter Canonistas non convenire, an extra casum, quo quis vere duxit duas Uxores, contrahat vere ac proprie dicta Bigamia; eo quod hæc solo casu vere ac proprie Sacramentum cum prædicto*

defectu contractum videatur, & sic contrahens Bigamus, id est, duarum Uxorum Vir proprie dici queat, seu Binuptialis: id quod significat Græcum verbum *Bigamos*. Sane sententia affirmans non leves difficultates patitur, quomodo Maritus Viduæ, vel defloratæ, aut copulatus Uxori, post adulterium ab illa commissum, possit dici vere bigamus: quara difficultatem evadit sententia negans, dum ad positivam dispositionem Ecclesiæ, sicut in Bigamia interpretativa & similitudinaria recurrit.

42. Irregularitas ex defectu natalium multas Sæculis ignota fuit in Ecclesia. Id recte notavit Christianus Lupus tom. 3. Scholior. pag. 29. Etenim, ait, inter Nicephori Confessoris Canones habemus & hunc: *Qui ex concubina, secrete, digamis, aut trigamis nati sunt, si virtutibus præditi appareant, & sint Sacerdotio digni, ordinentur.* Et Gratianus Sæculo XII. dist. 56. id ipsum satis innuit; postquam enim Canoni primo hoc quasi summarij præmiserat: *Presbyterorum etiam filii ad Sacra Officia non sunt admittendi, immediate post recitatum hunc Canonem Concilii Claremontani sub Urbano II. Presbyterorum filios (in Presbyteratu genitos) à Sacris Altaris Ministeriis removeamus*, subiungit: *Sed hoc intelligendum est de illis, qui paternam incontinentiam imitatores fuerint; verum si morum honestas eos commendabiles fecerit, exemplis & auctoritatibus non solum Sacerdotes, sed Summi Sacerdotes fieri possunt.* Id quod luculentis testimoniis ibidem adstruit.

43. Quando igitur hæc Irregularitas primum inducta fuerit, haud constat: videtur non ubique eodem tempore, sed in aliis Ecclesiis citius, in aliis serius introducta, & recepta.

Innocentius III. primos illius Irregularitatis auctores videtur supposuisse Urbanum II. qui sedit ad finem Sæculi XI. & Synodum Picaviensem. Hoc equidem

non ambiguum est imprimis circa Sæculum X. XI. XII. plures Canones, nec non plurimarum Ecclesiarum Statuta ad exclusionem illegitimorum edita esse; eo namque tempore ait Lupus pag. 97. *Duces & Comites suos passim ex ancillis bastardos violenter intrudant in Sacras Dignitates, atque in servili simul & adulterino sanguine sedabant Ecclesias. Adversum ergo illos solemnem juramento se adstrinxerunt plura Capitula de nullis deinceps in suum Collegium admittendis bastardis, nullisque servis, nisi ex Ecclesiæ suæ Familia legitime natos.* Accedit, quod sicut vidimus lib. 1. Tit. 8. ac alibi eo tempore vitio incontinentiæ supra modum Clerus fuerit infectus, ac præsertim Anglicanus, uti testatur ep. 99. & 102. Paschalis II. qui ineunte Sæculo XII. sedit; hi vero nefandi & impudici Sacerdotes omnibus artibus filios suos in Ecclesia quasi jure hæreditario intrudebant, fiebatque ipsum Dei Sanguinarium quasi hæreditarium.

44. Hæc Irregularitas non fuit stabilita ante editionem Decretalium à Gregorio IX. Sæc. XIII.

Id aperte colligitur ex consultationibus variis ad Romanos Pontifices Sæculo XII. ab Episcopis præsertim Angliæ circa ordinationem filiorum Presbyterorum directis, atque Romanorum Pontificum, præsertim Innocentii III. qui ad finem hujus Sæculi & initium XIII. sedit, responsis; ex iis enim, ac responsis Innoc. rel. c. 5. de Elect. apud Ant. Aug. in tertia Collectione facile apparet, quod non videatur hæc Irregularitas firmiter & generaliter stabilita ante dictam Collectionem; in qua eum Titulus 17. Libri 1. inseribatur, *De filiis Presbyterorum ordinandis, vel non;* eique in prima Decretalium Collectione apud Antonium Augustinum (quam retulimus Lib. 1. Tit. 2. N. 225. & seq.) addatur, *Nec in Paternis Ecclesiis tolerandis, satis constat primum ac præcipue in Conciliis actum*

fuisse de excludendis filiis Presbyterorum tam ab Ordinatione, quam à paterni in Beneficiis successione. In quodam tamen MS. legitur, uti notatur in marg. Corporis Can. editionis Antwerp. apud Meursium; *De filiis Presbyterorum, & aliis illegitime natis ordinandis vel non:* atque ex relatis Canonibus Conciliorum in Decretalis Gregorii IX. patefit, non solum filios Presbyterorum, & spurios, sed quoscumque illegitimos tandem irregulares fuisse declaratos; sic enim habet Cap. 1. Tit. 17. *Ut filii Presbyterorum & ceteri ex fornicatione nati ad Sacros Ordines non promoveantur, cum concordantibus. Quæ Ordinationes per subsequentes Pontifices non solum quoad Ordinum susceptionem, sed vel maxime quoad successorem in Beneficia Patrum, & quidem etiam à filiis ab ipsis ante Sacerdotium ex legitimo toro genitis, sæpius iteratè ac impliatè sunt, præsertim novissime à Concilio Tridentino, de quo vide Scholasticos.*

45. Cum Apostolus velit, Episcopum esse non percussorem, Ecclesia semper censuit eos esse irregulares ad suscipiendos Sacros Ordines, qui ad sanguinis humani effusionem, hoc est, mutilationem, vel mortem hominis reuera concurrunt, etiam si mors & mutilatio sequatur exigente iustitia: unde hæc Irregularitas vocatur ex defectu lenitatis.

Manfestudinem summam, cui obstat vel maxime sanguinis effusio, connotatam esse Sacerdotio secundum se agnoverrunt Gentiles: unde narrante Suetonio Titus Imperator acceptavit Summum Sacerdotium, ut hoc pacto nullius morti subsciberet cogeretur. Cum vero Christus omnes suos discipulos voluerit esse mitissimos, dicens: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde;* id vel maxime Ecclesia voluit servari in & à Sacerdotibus, unde primis statim Ecclesiæ Sæculis sub Christianis Imperatoribus Episcopi pro reis ultimi supplicii solliciti in-